

Rahanpesun estäminen – Miten pankkisektoria koulutetaan?

Ville Peltoniemi

Tekijä Ville Peltoniemi	
Koulutusohjelma Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma	
Opinnäytetyön otsikko Rahanpesun estäminen – Miten pankkisektoria koulutetaan?	Sivu- ja liitesivumäärä 33 + 4
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten pankkisektoria koulutetaan rahanpesun estämiseksi Suomessa. Ilmiön tutkimiseen on päädytty, koska rahanpesu aiheena on ajankohtainen. Asia puhuttaa mm. pankkien asiakkaita, joilta kysytään runsaasti erilaisia tietoja asiakkaiden tunnistamiseksi rahanpesulainsäädäntöön vedoten. Mediahuomiota ovat saaneet runsaasti myös erilaiset julkisuuteen vuodetut veroparatiisikytkökset. Pankkisektori on joutunut tilanteessa julkisen paineen kohteeksi ja siltä on vaadittu selvityksiä yhteyksistään veroparatiiseihin.</p> <p>Rahanpesuilmio on kokonaisuutena niin laaja, että tutkimus rajattiin koskemaan rahanpesun estämisen koulutusta. Koulutusta käsitellään yleisellä tasolla, eikä yksittäisiin koulutuksiin perehdytä. Opinnäytetyö jakaantuu varsinaisesti kahteen eri osaan. Ensimmäisessä osassa kerrotaan aiheeseen liittyvä tietoperusta sekä tarkastellaan yleisellä tasolla, mitä rahapesu on ja mitä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisellä tarkoitetaan. Tässä yhteydessä tehdään katsaus rahanpesun historiaan, keskeisiin käsitteisiin ja rahapesuprosessin eri vaiheisiin. Osuuden lopuksi käydään läpi aiheeseen liittyvää keskeistä lainsäädäntöä sekä tutustutaan valvontatoimintaa hoitaviin viranomaistahoihin sekä lain mukaisiin ilmoitusvelvollisiin.</p> <p>Toinen osio koostuu tutkimuksesta, miten pankkisektoria koulutetaan rahanpesun estämiseksi Suomessa. Työ toteutettiin kvalitatiivisena kyselytutkimuksena kevään 2016 aikana. Opinnäytetyön tutkimusaineistona olivat viranomaistahoille ja pankeille lähetetyt kyselyt ja niistä saadut vastaukset. Viranomaistahoja tutkimuksessa edustivat Finanssivalvonta ja Rahanpesun selvittelykeskus sekä pankkiosuutta neljä Suomessa toimivaa pankkia. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mm. viranomaistahojen roolia ilmoitusvelvollisten pankkien kouluttajana sekä pankkien omia järjestelyitä henkilökuntansa kouluttamiseksi. Lisäksi haluttiin tietää, tekevätkö pankit keskinäistä yhteistyötä rahanpesun koulutusjärjestelyissä. Tutkimuksessa pyydettiin myös arvioimaan, miten sekä viranomaistahot että pankit näkevät onnistuneensa koulutustehtävässään.</p> <p>Finanssivalvonta että Rahanpesun selvittelykeskus katsoivat onnistuneensa koulutustehtävässään hyvin. Samoilla linjoilla olivat myös tutkimuksessa mukana olleet pankit. Viranomaisien vastauksissa kehittämiskohteeksi nähtiin tarve parantaa ilmiöiden kouluttamisessa. Esteenä on tähän asti ollut alati kasvava ilmoitusten määrä, mikä on syönyt Rahanpesun selvittelykeskuksen resursseja mm. ilmiötason analyysityöhön panostamisesta. Pankit toivoivat lisää koulutusta ja ajantasaista tietoa mm. sääntelyn muutoksista. Kehitystoiveiksi pankkisektorilta viranomaistaholle nousivat verkon kautta järjestettävät koulutukset. Lisäksi toivottiin yhteistyötä alan toimijoiden ja viranomaisten kesken ilman kilpailuasetelmaa. Niin ikään toivottiin erilaisia keskustelufoorumeja, joissa voisi jakaa kokemuksia ja tietoa muiden alan toimijoiden kanssa.</p>	
Asiasanat rahanpesu, rahanpesun estäminen, valvontaviranomaiset, ilmoitusvelvolliset	

Author Ville Peltoniemi	
Degree programme Degree Programme in Finance and Economics	
Title of the thesis Anti-money laundering – How the banking sector is being trained?	Number of pages and appendix pages 33 + 4
<p>The thesis' object is to clarify how the banking sector is trained to be able to implement anti-money laundering in Finland. The selection of the subject was based on the topicality of the phenomenon. The banks' customers are amazed as several questions have been pointed to them in order to identify them demanded by the legislation. The media has given much attention to tax heavens after new data of connections to tax heavens have come to the public knowledge. Due to the situation the banking sector has fallen into the target of the public pressure and explanations for these connections to the tax heavens have been demanded.</p> <p>Because money laundering phenomenon is such a large subject , the examination was limited to the banks' anti-money laundering training. The subject has been treated in the general level without going into details. This thesis is divided into two parts. This first part includes the general content of the money laundering. In addition to that is viewed what anti-money laundering and counter-terrorism financing means. Furthermore the following matters are viewed: a bit history of money laundering, main concepts and different periods of money laundering. At the end of this part the legislation regarding the theme as well as the supervisory authorities and the reporting parties will be introduced.</p> <p>The second part consists of the examination which intends to reply to the question: how the banking sector is trained in anti-money laundering in Finland. The work was executed as a qualitative research by sending questions to participants during the spring in 2016. The research material included separate inquiries to supervisory authorities and banks and also the replies from the previous mentioned organizations. The organizations were the Financial Supervisory Authority and the Financial Intelligence Unit (FIU) of the National Bureau of Investigation and also four Finnish banks. The aim of this research was to find out the role of the authorities when training the banks as well as to examine the arrangements of the banks when organizing the schoolings by themselves. Also the possible co-operation between authorities and banks was wanted to examine. Both authorities and banks were asked to determine how they had succeeded in their training arrangements.</p> <p>Both authorities and banks regarded they had succeeded in their training process well. One important development targets among the authorities was to provide more phenomenon-level data. The main barrier has been the lack of resources in FIU which was caused by the increasing amount of money laundering notifications recently. FIU wants to invest more time for analysis work concerning the phenomenon. The banks are wishing for more training as well as up-to-date information for example from changes in legislation. The banks also wanted web-based training. Furthermore banks wanted more co-operation with organizations and authorities working in the same field but without competition environment. Also different kinds of discussion forums were desired so that the participants could share experience and knowledge with others.</p>	
Key words money laundering, anti-money laundering, supervisory authorities, reporting parties	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Rahanpesun estäminen	4
2.1	Yleistä rahanpesusta.....	4
2.1.1	Rahanpesun historiaa	4
2.1.2	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmät.....	4
2.1.3	Rahanpesuprosessi	5
2.2	Rahanpesun estämistä koskeva lainsäädäntö	6
2.2.1	Rahanpesulaki	8
2.2.2	Rahanpesulain keskeistä käsitteistöä.....	8
2.2.3	Rikoslaki	11
2.2.4	Kansainvälinen lainsäädäntö.....	12
2.2.5	Rahanpesulaki uudistuu	14
2.3	Valvontaviranomaiset ja keskeiset yhteistyötahot.....	14
2.3.1	Finanssivalvonta	15
2.3.2	Muut valvontaviranomaiset.....	16
2.3.3	Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus	16
2.4	Ilmoitusvelvolliset pankkisektorilla	18
3	Kyselytutkimus rahanpesun estämisen koulutuksista	20
3.1	Johdanto	20
3.2	Tutkimussuunnitelma	20
3.3	Viranomaistahojen tutkimusosuus.....	21
3.3.1	Finanssivalvonta	21
3.3.2	Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus.....	22
3.4	Ilmoitusvelvollisten tutkimusosuus.....	23
3.4.1	Danske Bank.....	23
3.4.2	S-Pankki	24
3.4.3	Helmi Säästöpankki	25
3.4.4	Nordea	25
3.4.5	Nordean asiantuntijahaastattelu	26
3.5	Tutkimuksen tulokset	27
3.5.1	Viranomaistahot	27
3.5.2	Pankit.....	28
4	Yhteenveto.....	30
	Lähteet	34
	Liitteet.....	37
	Liite 1. Viranomaistahojen saatekirje ja kyselylomake	37
	Liite 2. Pankkien saatekirje ja kyselylomake	39

1 Johdanto

Julkisuudessa on keskusteltu vilkkaasti siitä, että pankit kysyvät asiakkailtaan paljon yksityiskohtaista ja laajaa tietoa liittyen pankkien velvollisuuteen tuntea asiakkaansa rahanpesulainsäädäntöön vedoten. Kaiken tämän kyselyn taustalla ovat ensisijaisesti kansainväliset sopimukset sekä EU-lainsäädännöstä tulevat asetukset, direktiivit ja muut säädökset, mitkä koskevat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. Myös kansainvälisen terrorismin ja hybridisodankäynnin nousu edellyttää terrorismin rahoituksen torjuntatoimia, mikä puolestaan olennaisesti kuuluu yhteen rahanpesun estämisen kanssa.

Yhtälailla tänä keväänä ovat valokeilassa olleet veroparatiisit, kun asiakirjavuotojen seurauksena julkisuuden henkilöiden ja poliittisten päättäjien veroparatiisikytkökset ovat tulleet päivän valoon. Pankkisektori on joutunut tilanteessa julkisen paineen kohteeksi ja siltä on vaadittu selvityksiä yhteyksistään veroparatiiseihin.

Kuva 1. Karrikoitu mielikuva rahanpesusta.

Opinnäytetyöni aiheeksi valitsin rahanpesun estämisen, sillä työskentelen itse finanssisektorilla. Sitä kautta aihepiiri on noussut esille paitsi työnkuvaani liittyvien työtehtävien niin myös asiaan liittyvien koulutusten kautta. Myös henkilökohtainen kiinnostus aiheetta kohtaan on matkan varrella lisääntynyt. Jotta opinnäytetyön aihe ja tutkimusongelma eivät lähtisi rönsyilemään liiaksi, päädyin rajaamaan opinnäytetyöni nimenomaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisen koulutuksiin pankkisektorilla Suomessa.

Opinnäytetyössä haluan selvittää, miten pankkisektoria koulutetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Tarkastelun kohteeksi nousevat valvontaviranomaisten ja muiden viranomaistahojen ohjeistukset rahanpesulaissa määritellyille ilmoitusvelvollisille. Asian selvittämiseksi tarkastelen myös ilmoitusvelvollisten ja toisaalta valvontaviranomaisten rooleja, järjestelyitä ja yhteistyötä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen liittyvässä koulutuksessa. Varsinaisen tutkimuskysymyksen käsittelyä edeltää rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvä tietoperusta, joka toimii myös aihetta käsittelevänä yleisen tason tietopakettina määritelmien ja käsitteiden. Tietoperustaosuus on sellaisenaan käytettävissä rahanpesuaiheeseen johdettava tiivistelmänä kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle.

Tähän mennessä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä on tutkittu opinnäytetöissä useinkin ilmoitusvelvollisten sekä kuluttajien näkökulmasta. Tutkimuksissa on niin ikään keskitytty erityisesti asiakkaan tuntemiseen ja sen problematiikkaan. Tässä opinnäytetyössä sitä vastoin fokus on kansallisissa valvontaviranomaisissa ja heidän roolissaan erityisesti kouluttajana ja toisaalta pankkien omassa roolissaan koulutuksen järjestäjänä rahanpesun torjunnan aihe-alueella. Tutkimuksen tuloksena odotetaan nousevan esiin mahdolliset parantamiskohteet valvontaviranomaisten sekä ilmoitusvelvollisten yhteistyössä ja työn tehostamisessa.

Opinnäytetyö jakaantuu varsinaisesti kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kerrotaan yleisellä tasolla, mitä rahanpesu on ja mitä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisellä tarkoitetaan. Tässä yhteydessä avataan lyhyesti rahanpesun taustaa ja keskeistä käsitteistöä sekä selvitetään rahanpesuprosessin eri vaiheita. Seuraavaksi käydään läpi aiheeseen liittyvää keskeistä lainsäädäntöä ja muuta ohjeistusta. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 18.7.2008/503 sekä rikoslaki 19.12.1889/39. Rikoslain osalta tarkastelussa keskitytään lähinnä lain 6-10 pykäliin, joihin rahanpesulaissa viitataan itse rahanpesun määritelmän osalta. Rahanpesudirektiiveistä käydään ensisijaisesti läpi neljännen rahanpesudirektiivin sisältöä. Seuraavaksi tutustutaan valvontatehtävää hoitaviin viranomaistahoihin, joista tarkemmin pankkisektoria valvovaan Finanssivalvontaan sekä Rahanpesun selvittelykeskukseen. Tämän jälkeen katsotaan, ketkä ovat rahanpesulain perusteella ilmoitusvelvollisia.

Toinen osio koostuu itse tutkimuksesta sekä siitä johdetusta tuloksista yhteenvetoinen. Aiheena oli 'Miten pankkeja koulutetaan?'. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen kohde rajattiin rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen liitty-

vään koulutukseen nimenomaan pankkisektorilla Suomessa. Opinnäytetyön tutkimusai-
neistona oli viranomaistahoille ja pankeille lähetetyt kyselyt ja niistä saadut vastaukset.
Kyselytutkimukseen haluttiin ottaa mukaan sekä valvovien viranomaisten että valvonnan
kohteena olevien ilmoitusvelvollisten – tässä tapauksessa pankkisektorin – näkökulmat.
Viranomaistahoja tutkimuksessa edustivat Finanssivalvonta sekä Rahanpesun selvittely-
keskus ja pankkiosuutta neljä Suomessa toimivaa pankkia.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää mm. viranomaistahojen roolia ilmoitusvelvollisten pank-
kien kouluttajana sekä pankkien omia järjestelyitä henkilökuntansa kouluttajana. Samalla
haluttiin tietää, tekevätkö pankit keskinäistä yhteistyötä rahanpesun koulutusjärjestelyissä.
Sekä viranomaisia että pankkeja pyydettiin arvioimaan, miten ne ovat kokeneet itse onnis-
tuneensa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntatyön koulutuksen toteuttajina.
Kaiken kaikkiaan tutkimuksen kysymykset pyrittiin pitämään varsin yleisellä tasolla niin,
ettei syntyisi tilanteita, jossa pankkisalaisuutta millään muotoa uhattaisiin, jolloin tutkimuk-
sen kohdeorganisaatiot joutuisivat kieltäytymään osallistumasta tutkimukseen kysymysten
arkaluontoisuuteen vedoten.

2 Rahanpesun estäminen

2.1 Yleistä rahanpesusta

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus muodostavat huomattavan uhan yhteiskuntajärjestelmälle ja samalla niistä aiheutuu ongelmia rahoitusjärjestelmälle. Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) arvioi, että rahanpesun arvo on maailmanlaajuisesti 2-5 prosenttia koko maailman bruttokansantuotteesta. Vastaavasti YK:n huumausaine- ja rikosasioiden toimisto (UNODC) arvioi vuonna 2009 rahanpesun arvoksi 1,6 biljoonaa dollaria, joka on 2,7 prosenttia koko maailman bruttokansantuotteesta. (Valtiovarainministeriö 2015, 25.) Suomessa valtaosa pestävästä rahasta on peräisin talousrikollisuudesta tai huumausainerikollisuudesta (Aluehallintovirasto 2014).

2.1.1 Rahanpesun historiaa

Eräs teoria siitä, miten rahanpeseminen käsitteenä on syntynyt, juontaa juurensa 1920-luvun Yhdysvaltoihin ja tuon ajan järjestäytyneisiin rikollisiin. Al Caponen tiedetään kieltoain aikana myyneen laittomasti viinaa ja olleen mukana järjestämässä uhkapelejä. Viinanmyynti ja uhkapelien järjestäminen olivatkin tuottoisaa puuhaa. Rahat saatiin asiakkailta kuitenkin kolikkorahana ja niiden vaihtaminen seteleiksi olikin jo pulmallista. Isojen kolikkomäärien pankkiin vienti oli ongelma, koska se olisi herättänyt pankissa epäilyjä rahan laillisuudesta ja myös alkuperästä. Ratkaisu ongelmaan löytyi automaattipesuloista, joita rikolliset sitten hankkivatkin harhauttaakseen viranomaisia. Oli aivan ymmärrettävää, että kolikoilla toimivat automaattipesukoneet tuottivat kolikoita ja niitä vietiin pankkeihin seteleiksi vaihdettavaksi. Siinä sivussa pankkiin vietiin myös laittomasti saatua rahaa ilman että se pankissa herätti kummeksuntaa. (Sahavirta 2008, 19.)

Sahavirran (2008, 20) mukaan rahanpesu ilmiönä on yhtä vanha kuin ihmisen tarve piilottaa varallisuutensa muilta. 1980-luvulla rahanpesijöiksi leimattiin rikollisjärjestöjen jäseniä, mutta jo 1990-luvulla tyypillinen rahanpesijä olikin esim. rahoitusalan ammattilainen, tilintarkastaja tai lakimies. Rahan pesemisen (money laundering) käsitettä käytettiin tuomioistuimen ratkaisussa ensimmäisen kerran Yhdysvalloissa vuonna 1982. Oikeudenkäynti koski Kolumbian huumekaupan tuoton konfiskoimista eli rikoksen johdosta tapahtuvaa omaisuuden menettämistä valtiolle. (Sahavirta 2008, 19-21, 363.)

2.1.2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmät

Rahanpesulla tarkoitetaan sellaisia toimia, joiden tarkoituksena on rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen kautta saadun hyödyn siirtäminen lailliseen talousjärjestelmään.

Näillä toimilla pyritään häivyttämään omaisuuden varsinainen alkuperä sekä salaamaan esirikos, jolla omaisuus on saatu sekä saada rikoksella saatu omaisuus näyttämään lailliselta. Laajasti määriteltynä voidaan rahanpesuksi tulkita myös laillisesti hankitun omaisuuden laitton käyttö. Rahanpesun avulla saatua omaisuutta voidaan mahdollisesti käyttää myös tulevan rikollisen toiminnan rahoittamiseen (Sahavirta 2007, 146.)

Rahanpesemistä voivat yksinkertaisimmillaan olla hyvinkin tavanomaiset jokapäiväiset toimet. Myös rahanpesun järjestelyt voivat olla varsin yksinkertaisia niin että ne voidaan toteuttaa vähällä suunnittelulla ja ammattitaidolla (Sahavirta 2008, 22.)

Yleisimmin käytetty rahapesun määritelmä löytyy Yhdistyneiden kansakuntien huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan vuonna 1988 tehdystä ns. Wienin yleissopimuksesta. Em. sopimuksessa rahanpeseminen tarkoittaa suppeasti määritellen omaisuuden muuntamista tai siirtämistä. Tällöin tarkoituksena on salata tai peittää omaisuuden laitton alkuperä tai avustaa esirikoksen tehnyttä välttämään tekonsa oikeudelliset seuraamukset. Rahanpesemiseksi luokitellaan myös omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, hallinnan, liikkeiden, omaisuuteen olevien oikeuksien tai omistusoikeuden salaaminen ja myöskin peittäminen. Laajasti määritellen rahanpesuksi voidaan tulkita rikoksella saadun omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen (Sahavirta 2008, 23-24.)

Itse rahanpesulaissa ei termiä rahanpeseminen määritellä lainkaan vaan siinä viitataan määritelmän osalta rikoslakiin ja sen lukuun 32 ja sen pykälisiin 6-10. Rikoslakia käsitellään tältä osin kohdassa 2.2.3.

Rahanpesulaissa viitataan **terrorismin rahoittamisen** määritelmään niin, että se on rikoslain 34 a luvun 5 §:ssä tarkoitettua toimintaa. Rikoslakiin tehtiin terrorismirikosten lisäys helmikuussa 2003. Em. lain mukaan henkilö syyllistyy terrorismin rahoittamiseen, mikäli hän suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen terroritekoja. Terrorismin rahoittamiseen syyllistyy myös silloin, kun on tietoinen siitä, että varoilla tullaan rahoittamaan rikoslaissa määritellyjä terroritekoja. Varat voivat olla laillisesti tai rikollisesti hankittuja. Epäilyn terrorismin rahoittamisessa ei välttämättä tarvitse kohdistua varojen alkuperään. Epäily voi kohdistua myös kohteeseen, jota varoilla rahoitetaan.

2.1.3 Rahanpesuprosessi

Rahanpesu prosessina voi muodostua useista erillisistä toimista tai useiden eri tekojen yhdistelmästä. Se, miten rahanpesu käytännössä toteutetaan, riippuu rahanpesijästä, hä-

nen taidoistaan, mielikuvituksestaan ja toki rahanpesulle tarjolla olevista ulkoisista edellytyksistä ts. tapoja voi olla yhtä monta kuin itse rahanpesijöitäkin. Rahanpesuprosessi on jaettu vakiintuneesti kolmeen eri vaiheeseen, jotka voivat esiintyä myös samanaikaisesti: sijoitusvaihe (placement), harhautusvaihe (layering) ja palautusvaihe (integration). (Sahavirta 2008, 24-25.)

Sijoitusvaiheessa rikollinen raha sijoitetaan rahoitusjärjestelmään kotimaassa tai ulkomailla. Tässä ensimmäisessä vaiheessa riski jäädä kiinni on suurin. Rahanpesijä joutuu fyysisesti kohtaamaan laillisen talouden edustajat, joiden lakisääteiseen velvollisuuteen kuuluu asiakkaansa tunnistaminen ja myös ilmoituksen tekeminen viranomaisille, mikäli liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä. Yleisimmin rahanpesijän menetelmävalikoimaan sijoitusvaiheessa kuuluu mm. käteisen tallettaminen pankkiin, pelaaminen käteisellä rahalla, lainan tai luottokorttiososten maksaminen, valuutan ostaminen (vaihtaminen), tekaisusta kaupankäynnistä tositteiden laatiminen, pimeä palkanmaksu tai esim. taiteeseen sijoittaminen, jolloin hyödykkeellä ei ole kiinteää arvoa. (Polamk 2015, 18; Sahavirta 2008, 34.)

Harhautusvaiheessa pyritään häivyttämään lailliseen järjestelmään jo saatujen varojen alkuperä ja myös niiden määräysvaltaa käyttävän henkilöllisyys (Sahavirta 2008, 24-25). Tässä vaiheessa varoja voidaan kierrättää veroparatiisien tai tiukemman pankkisalaisuuden maiden, peiteyhtiöiden tai bulvaanihenkilöiden kautta, jotta varojen jäljittäminen vaikeutuu (Polamk 2015, 18).

Palautusvaiheessa rikollisen rahanpesijän tavoitteena on kierrätetyn rikoshyödyn palauttaminen ja laillisiin järjestelmiin kytkeminen. Tämä on mahdollista toteuttaa esim. sijoittamalla kiinteistöihin, yritystoimintaan yms. Toinen tapa on kaksoislaskutus ulkomaankaupassa, jolloin tuonnin ja viennin arvoa vääristellään. (Polamk 2015, 18).

2.2 Rahanpesun estämistä koskeva lainsäädäntö

Velvoite rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaan tulee useista kansainvälisistä sopimuksista ja EU:n lainsäädännöstä. Keskeisiä Suomea ohjaavia tahoja on runsaasti mm. YK ja sen turvallisuusneuvosto, EU ja Euroopan Neuvosto (EN), OECD:n hallitusten välinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä FATF (Financial Action Task Force) ja kansallisten rahanpesun selvittely-yksiköiden yhteistyöelin EG-MONT Group of Financial Intelligence Units. (Polamk 2015, 29.)

Suomessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen lainsäädännön kehittämisestä vastaa sisäministeriö. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja sel-

vittämisestä säädetään keskeisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetuissa laissa (503/2008), rikoslaissa (39/1889) ja varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetuissa laissa (325/2013) sekä rahanpesun nojalla annetuissa säännöksissä. Lisäksi asiasta säädetään useissa rahanpesulaissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia koskevissa erityislaeissa sekä toimivaltaisia viranomaisia koskevissa laeissa. (Polamk 2015, 29.) Rahanpesulaista ja rikoslaista kerrotaan tarkemmin jäljempänä kohdissa 2.2.1, 2.2.2 ja 2.2.3.

Finanssivalvonnan verkkosivuille on koottu kattavasti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa sääntelyä, joka sisältää EU-tason asetuksia sekä kansalliset lait ja asetukset (Finanssivalvonta 2015d). Ohessa em. aineiston kansallisen lainsäädännön osuus:

- Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008)
- Valtioneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (616/2008)
- Valtioneuvoston asetus eräisiin rahoitussopimuksiin liittyvästä yksinkertaistetusta asiakkaan tuntemismenettelystä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä ja selvittämisessä (1204/2011)
- Sisäasiainministeriön päätös Euroopan talousalueeseen kuulumattomista valtioista ja alueista, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämistä ja selvittämistä koskevat säännökset täyttävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa säädetyt edellytykset (156/2012)
- Valtioneuvoston päätös valtioista ja alueista, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämistä ja selvittämistä koskevat säännökset eivät vastaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa tarkoitettuja kansainvälisiä velvoitteita (1022/2010)
- Rikoslaki (39/1889)
 - o 32 luku (rahanpesurikokset)
 - o 34 luku (terroririkokset)
 - o 46 luku (kansainväliset finanssipakotteet, säännöstelyrikokset)
- Laki luottolaitostoiminnasta (610/2014)
- Sijoituspalvelulaki (747/2012)
- Sijoitusrahastolaki 144 § (507/2008)
- Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta (749/2012)
- Maksulaitoslaki 39 § (297/2010)
- Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013)
- Laki eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä (659/1967)
- Valtiovarainministeriön asetus luottolaitoksen, ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa olevan sivuliikkeen ja talletuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön toimilupahakemukseen sekä sivuliikkeen perustamista ulkomaille koskevaan hakemukseen liitettävistä selvityksistä (697/2014)
- Valtiovarainministeriön asetus sijoituspalveluyrityksen toimilupahakemukseen, kolmannen maan sijoituspalveluyrityksen sivuliikkeen toimilupahakemukseen sekä sijoituspalveluyrityksen sivuliikkeen perustamista kolmanteen maahan koskevaan lupahakemukseen liitettävistä selvityksistä (234/2014)

- Valtiovarainministeriön asetus rahastoyhtiön ja säilytisyhteisön toimilupahakemukseen sekä sivuliikkeen perustamista ulkomaille koskevaan lupahakemukseen liitettävistä selvityksistä (232/2014)
- Valtiovarainministeriön asetus maksulaitoksen toimilupahakemukseen liitettävistä selvityksistä (554/2011)

2.2.1 Rahanpesulaki

Rahanpesulain tavoitteena on lain 1 luvun 1 §:n mukaisesti ”estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja tutkintaa sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia”.

Rahanpesulaissa määritellään ne tahot, joita laki koskee. Näitä yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia kutsutaan rahanpesulain 1 luvun 5 §:n mukaisesti ilmoitusvelvollisiksi. Rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista valvoo lain 5 luvun 31 §:n mukaisesti luottolaitosten osalta Suomen Pankin yhteydessä toimiva Finanssivalvonta. Sen toiminnasta säädetään erikseen laissa finanssivalvonnasta 19.12.2008/878. Finanssivalvonnan lisäksi säästöpankkeja valvoo säästöpankkitarkastus säästöpankkilain 28.12.2001/1502 mukaisesti ja osuuspankkeja osuuspankkien keskusjärjestön asettama osuuspankkitarkastus osuuspankkilain 28.12.1990/1271 mukaisesti. Ilmoitusvelvollisista kerrotaan tarkemmin kohdassa 2.4.

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät määritellään tarkasti rahanpesulain 35 §:ssä. Niistä tarkemmin kohdassa 2.3.3.

2.2.2 Rahanpesulain keskeistä käsitteistöä

Rahanpesulaki asettaa pankeille mittavan määrän erilaisia velvollisuuksia. Seuraavassa tarkastelun kohteeksi otetaan rahanpesulain keskeinen sisältö ja samalla tutustutaan Finanssivalvonnan standardiin 2.4, jonka otsikkona on Asiakkaan tunteminen – rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Standardit ovat kokonaisuuksia erilaisista määräyksistä ja ohjeista. Ne velvoittavat tai ohjaavat valvottavia, kertovat valvojan eli tässä tapauksessa Finanssivalvonnan tavoitteena olevan laatutason ja näkemyksen hyvästä menettelytavasta sekä perustelevat sääntelyä. (Finanssivalvonta 2015b.)

Seuraavassa tarkastellaan ensin lähemmin rahanpesulaissa määriteltyä asiakkaan tuntemista. Tässä yhteydessä kerrotaan myös, mitä tarkoittaa asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen. Tässä osassa kerrotaan myös, mitä tarkoittavat yksinkertaistettu, tehostettu sekä etätunnistaminen. Lisäksi kerrotaan selonottovelvollisuudesta sekä jatkuvasta seurannasta. Lopuksi käsitellään lain edellyttämää työntekijöiden koulutusta ja suojelelvelvoitetta.

Asiakkaan tunteminen (customer due diligence, CDD) on rahanpesulain keskeinen velvoite. Finanssivalvonnan asiakkaan tuntemista koskevan standardin 2.4:n mukaan asiakkaan tuntemisella tarkoitetaan, että valvottava eli tässä tapauksessa pankki tunnistaa ja tuntee asiakkaansa ja tämän toiminnan laadun ja laajuuden. Rahanpesulaki edellyttää, että tunnistamiseen ja tuntemiseen liittyvät toimenpiteet mitoitetaan riskiarviointiin perustuen. (Finanssivalvonta 2015b, 12.)

Asiakkaan tunnistamisella (identification) tarkoitetaan asiakkaan ja asiakkaan puolesta toimivan henkilön henkilöllisyyden selvittämistä asiakkaan toimittamien tietojen perusteella. Tunnistaminen on yksi osa asiakkaan tuntemista. Asiakkaan henkilöllisyyden todentamisella (verification) tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden varmistamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella. (Finanssivalvonta 2015b, 43.)

Riskiperusteisella lähestymistavalla tarkoitetaan, että valvottava luo omaan toimintaansa soveltuvat ja riskeihin suhteutetut menetelmät asiakkaan tuntemiseen. Valvottavalla tulee myös olla riittävät riskienhallintamenetelmät väärinkäytösten sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen. Tämä edellyttää riskienkartoitusta koskien asiakkaita, tuotteita, palveluita, jakelukanavia ja teknologian kehitystä. Valvottavan tulee laatia tarvittavat toimintamallit riskien rajoittamiseksi. (Finanssivalvonta 2015b, 13.)

Yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä voidaan soveltaa rahanpesulain 13-16 §:ien kuvaamissa tilanteissa ja tällöin kyseessä ovat vähäriskiset vakuutus tuotteet sekä tietyt oikeushenkilöt ja viranomaiset, joista on saatavilla julkista ja luotettavaa tietoa.

Näitä ovat:

- Suomen viranomainen, luottolaitos, rahoituslaitos, sijoituspalveluyritys, maksulaitos, rahastoyhtiö, vaihtoehtorahastojen hoitaja tai vakuutusyhtiö
- yhtiö, jonka arvopaperi on julkisen kaupankäynnin kohteena
- 15 §:ssä mainittujen erinäisten tuotteiden tapauksissa
- 16 §:ssä sähköistä rahaa koskevissa tapauksissa

Rahanpesulain 17 §:n mukaan pankin tulee noudattaa **asiakkaan tuntemisesta** koskevia velvoitteita **tehostetusti** (EDD, enhanced due diligence), jos asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen tai liiketoimintaan liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski. Näin tulee menetellä myös, jos asiakkaalla on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita.

Jos asiakas ei ole henkilökohtaisesti läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa, on kyseessä **etätunnistaminen**. Tällöin asiakkaan oikean henkilöllisyyden varmistaminen (tunnistamis- ja todentamismenettely) vaatii tehostettua menettelyä ts. korostettua huolellisuutta. (Finanssivalvonta 2015b, 44.)

Poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä (politically exposed person, PEP) pidetään rahanpesulain 20 §:n mukaan henkilöä, joka on tai ollut viimeisen vuoden aikana toisessa valtiossa merkittävässä julkisessa tehtävässä. Nämä tehtävät määritellään valtioneuvoston asetuksessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 25.9.2008/616. Myös poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsenet ja läheiset yhtiökumppanit on määritelty em. asetuksessa. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön sovelletaan tehostettua tunnistamismenettelyä. (Finanssivalvonta 2015b, 44.)

Rahanpesulain 9 §:ssa käsitellään asiakkaan tuntemiseen **liittyvää selonottovelvollisuutta**. Sillä tarkoitetaan velvollisuutta selvittää poikkeavan tai epäilyttävän liiketoiminnan taustaa, siihen sisältyvien varojen alkuperää ja käyttötarkoitusta. Mikäli selvityksen jälkeenkin liiketoimi vaikuttaa edelleen epäilyttävältä, on valvottavalla velvollisuus tehdä ilmoitus asiasta Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselle. (Finanssivalvonta 2015b, 44-45.)

Asiakkaan jatkuvalla seurannalla (ongoing due diligence, ODD) tarkoitetaan jo perustetun asiakassuhteeseen kuuluvaa asiakkaan toiminnan tuntemista ja ymmärtämistä. Pankin on toisin sanoen säännöllisesti ylläpidettävä ja päivitettävä tietojansa asiakkaansa rahanliikenteestä, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiprofiilista sekä varojen alkuperästä. (FATF 2003, 1.)

Rahanpesulain 34 §:ssä käsitellään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvää **työntekijöiden koulutusta ja suojelemista**. Valvottavan on huolehdittava siitä, että työntekijät saavat asianmukaista koulutusta lain säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Standardi 2.4 edellyttää, että henkilökunnan koulutusta tulee järjestää säännöllisesti ja kattavasti kaikille organisaatiotasoisille. Koulutusta tulee järjestää erityisesti sellaisille henkilöstöryhmille, jotka ovat tekemisissä asiakassuhteiden, tuotekehittelyn sekä selvitys-, säilytys- ja maksujärjestelmien ja/tai maksuliikenteen kanssa. Lisäksi laki edellyttää, että ilmoitusvelvollisella tulee olla omaan toimintaansa soveltuvia toimintaohjeita asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä, samoin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä selonteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta. (Finanssivalvonta 2015b, 17-18.)

Rahanpesulaissa säädetty **työntekijöiden suojeluvelvoite** tarkoittaa, että työnantajalla tulee olla riittävät ja asianmukaiset menettelyt niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka työssään tekevät ilmoituksia Rahanpesun selvittelykeskukselle. Työntekijöiden suojeluvelvoitteen täyttymistä voidaan ohjata sisäisin ohjein ja säännöllisin henkilökunnan koulutuksin.

Rahanpesulain 25 §:ssä on säädetty **salassapitovelvollisuudesta**, jonka perusteella valvottavan työntekijä ei saa ilmaista ilmoituksen tekoa asiakkaalle. Valvottavan tehtävänä on huolehtia siitä, että ilmoituksen tehneen toimihenkilön henkilöllisyys pysyy salassa. (Finanssivalvonta 2015b, 18.)

2.2.3 Rikoslaki

Tässä kohdassa keskitytään rikoslain 32 luvun pykäliin 6-10, jotka käsittelevät rahanpesua rikoksena.

Rikoslain 32 luvun 6 pykälän mukaan **rahanpesuun** syyllistyy henkilö, joka ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen kyseisen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän. Laissa määritellään edelleen, että rahanpesuun syyllistyy myös henkilö, joka avustaa rikosentekijää rikoksen oikeudellisten seuraamusten välttämiseksi. Lisäksi rahanpesuun syyllistyy henkilö, joka peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä. Rahanpesusta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Lain mukaan myös yritys on rangaistava.

Rikoslain 32 luvun 7 pykälän mukaan **törkeän rahanpesun** tunnusmerkit täyttyvät jos rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä rahanpesusta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Lain mukaan myös törkeän rahanpesun yritys on rangaistava.

Rikoslain 32 luvun 8 pykälän mukaan **salahankkeeseen** törkeän rahanpesun tekemiseksi syyllistyy henkilö, joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemi-

sestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus. Salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 32 luvun 9 pykälän mukaan **tuottamukselliseen rahanpesuun** syyllistyy henkilö, joka ryhtyy saman lain 6 pykälässä mainittuihin toimiin törkeästä huolimattomuudesta. Rangaistus tuottamuksellisesta rahanpesusta on sakkorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Rikoslain 32 luvun 10 pykälän mukaan teko määritellään **rahanpesurikkomukseksi** jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tässä huomioidaan omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat. Rikoksentehtyjä on tuomittava rahanpesurikkomuksesta sakkoon.

2.2.4 Kansainvälinen lainsäädäntö

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n alainen hallitusten välinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä **Financial Action Task Force on Money Laundering** eli **FATF** perustettiin G7-maiden huippukokouksessa Pariisissa 1989. FATF:n jäseninä on 35 valtiota sekä kaksi alueellista organisaatiota: Euroopan komissio ja Persianlahden arabimaiden yhteistyöneuvosto. (FATF 2016.)

FATF laatii kansainvälisiä suosituksia rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhousoseiden leviämisen estämiseksi. FATF on julkaissut uusimmat suosituksensa vuonna 2012 ja näitä yhteensä 40 suositusta noudatetaan n. 180 valtiossa ympäri maailman. (Valtiovarainministeriö 2015, 25.) FATF:n suositukset ovat periaatteita ja toimintamalleja ja jäsenmaat ovat sitoutuneet poliittisesti noudattamaan niitä (Polamk 2015, 11).

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 20.5.2015 **neljännen rahanpesudirektiivin**, jonka taustalla olivat FATF:n uudet suositukset (Valtiovarainministeriö 2015). Rahanpesudirektiivejä on annettu tähän mennessä neljä ja niistä tarkastellaan seuraavassa lähemmin viimeisintä eli neljättä rahanpesudirektiiviä. Direktiivien käyttöönotto tarkoittaa sitä, että jäsenvaltiot veloitetaan muuttamaan omaa lainsäädäntöään EU-lainsäädännön mukaiseksi. EU-lainsäädännöllä ei kuitenkaan korvata kansallista lainsäädäntöä. Rahanpesudirektiivit ovat ns. vähimmäisdirektiivejä. Tämä tarkoittaa, että jäsenvaltioilla on mahdollisuus säätää tiukemmasta tai laajemmasta kansallisesta sääntelystä. (Ojanen 2010, 40-43.)

Neljännän rahanpesudirektiivin tavoitteena on estää Euroopan unionin rahoitusjärjestelmän käyttö rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Uutta direktiiviä suunniteltaessa haluttiin muutoksia, jotka koskevat direktiivin soveltamisalaa, riskiin perustuvaa lähestymistapaa, asiakkaan tuntemisvelvollisuutta, tosiasiallista omistajaa ja edunsaajaa koskevia tietoja, kolmansien maiden vastaavuutta, hallinnollisten seuraamusten yhdenmukaistamista, Rahanpesun selvittelykeskuksen yhteistyön lisäämistä, toimivaltuuksien asettamista Euroopan rahoitusalan valvontaviranomaisille ja tietosuojan turvaamista. (Valtioneuvosto 2013, 3.)

Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin neljännän rahanpesudirektiiviin kirjattua riskiin perustuvaa lähestymistapaa, asiakkaan tuntemisvelvollisuutta, poliittisesti vaikutusvaltaista henkilöä, tosiasiallista omistajaa ja edunsaajaa sekä Rahanpesun selvittelykeskuksen yhteistyön lisäämistä.

Riskiperusteista lähestymistapaa on käsitelty neljännän rahanpesudirektiivin artikloissa 6-8 ja niissä todetaan, että riskiperusteinen lähestymistapa tulee ottaa käyttöön sekä viranomaisten että ilmoitusvelvollisten toiminnassa. **Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta** käsitellään neljännän rahanpesudirektiivin 15:sta artiklassa, jossa todetaan, että jatkossa myös asiakkaan yksinkertaistetussa tuntemismenettelyssä tulee ilmoitusvelvollisen käyttää liikesuhteen tai -toimen riskiarviointia. Jatkossa **poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön** liittyvä tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus laajenee koskemaan kotimaassa merkittävässä julkisessa tehtävässä toimivaa henkilöä ja hänen lähipiiriään artikloiden 22-23 mukaisesti. Direktiivi asettaa ilmoitusvelvollisille tehostetun velvoitteen selvittää ja tunnistaa **tosiasialliset edunsaajat** sekä todentaa näiden henkilöllisyys, mistä johtuen jäsenvaltioiden tulee jatkossa ylläpitää edunsaajarekisteriä, josta löytyvät kaikki omistajat ja tosiasialliset edunsaajat 30 artiklan mukaisesti. (Euroopan parlamentti ja neuvosto 2015.)

Yhteistyöstä rahanpesun selvittelykeskusten välillä sekä komission kanssa säädetään 51 artiklassa. Komissio voi säännöllisesti kutsua koolle jäsenvaltioiden rahanpesun selvittelykeskusten edustajista muodostuvan foorumin kokouksia. Niiden avulla pyritään helpottamaan mm. rahanpesun selvittelykeskusten välistä yhteistyötä, vaihtamaan näkemyksiä ja antamaan neuvoja merkityksellisissä täytäntöönpanokysymyksissä sekä yhteistyöhön liittyvissä asioissa. (Euroopan parlamentti ja neuvosto 2015.)

2.2.5 Rahanpesulaki uudistuu

Valtionvarainministeriö asetti joulukuussa 2014 työryhmän valmistelemaan ehdotusta uudeksi laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä muiksi tarvittaviksi laeiksi. Työryhmän tehtävänä oli valmistella lakiehdotukset, joilla mm. täytäntöön pannaan kansalliseen lainsäädäntöön EU:n neljäs rahanpesudirektiivi ja toinen varainsiirtoasetus sekä FATF:n suositukset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. (Valtiovarainministeriö 2015, 9). Valtiovarainministeriön esitys lakiuudistuksesta julkaistiin marraskuussa 2015, jonka jälkeen se lähti lausuntokierrokselle.

Tämän jälkeen sisäministeriö on asettanut hankkeen hallituksen esityksen valmistelemiseksi laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hankkeen tavoitteena on viimeistellä tarvittava kansallinen lainsäädäntö. (Sisäministeriö, 2016a.) Aikaa uuden rahanpesulain voimaansaattamiseksi on 26.6.2017 asti, johon mennessä jäsenvaltioiden tulee implementoida neljäs rahanpesudirektiivi ja toinen varainsiirtoasetus kansalliseen lainsäädäntöönsä. (Rahanpesun selvittelykeskus 2016, 2.) Tässä opinnäytetyössä ei tarkemmin käsitellä rahanpesulain kokonaisuudistuksen sisältöä.

Syyskuussa 2015 Suomessa valmistui ensimmäinen kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio. Arviossa yhdistettiin ilmoitusvelvollisten, valvojen ja rikostorjuntaviranomaisten haavoittuvimmista alueista. Tämän jälkeen kunkin toimijan tulisi tuottaa omat riskiarviot. (Rahanpesun selvittelykeskus 2016, 2.)

2.3 Valvontaviranomaiset ja keskeiset yhteistyötahot

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan viranomaistahoista lähemmin pankkien valvontaviranomaisena toimivaa Finanssivalvontaa sekä Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskusta, jonka tehtäväkenttä on keskeinen rahanpesun torjunnan aihealueella. Empiirisen tutkimuksen osalta tarkastelu keskittyy erityisesti em. viranomaisten rooliin ilmoitusvelvollisten pankkien järjestäessä lain määräämää koulutusta henkilökunnalleen rahanpesun torjuntaan liittyen.

Rahanpesulain 38 pykälä edellyttää, että eräät viranomaiset kiinnittävät toiminnassaan huomioita rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen sekä ilmoittavat tehtäviensä hoidon yhteydessä mahdollisesti ilmi tulleet epäilyt Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselle. Näitä viranomaisia ovat Tulli, Rajavartiolaitos, konkurssiasiamies, verohallinto ja ulosottoviranomainen (Valtakunnanvoudinvirasto). Tullilla ja Rajavartiolaitoksella on oike-

us pysäyttää epäilyttävä käteisvarojen kuljettaminen rahanpesulakiin vedoten. (Polamk 2015, 36.)

2.3.1 Finanssivalvonta

Rahanpesulain 31 pykälässä säädetään, että rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista valvoo luotto- ja rahoituslaitosten osalta Finanssivalvonta. Laki Finanssivalvonnasta määrittelee Finanssivalvonnan tehtäviksi finanssimarkkinoilla toimivien toiminnan valvomisen, finanssimarkkinoilla hyvien menettelytapojen edistämisen sekä finanssimarkkinoista yleisön tietämyksen edistämisen.

Finanssivalvonta eli Fiva perustettiin nyky muodossaan vuoden 2009 alussa, kun Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto yhdistyivät. Fiva toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta se on päätöksenteossaan itsenäinen. (Finanssivalvonta 2011a; Finanssivalvonta 2016.)

Finanssivalvonta on rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen, jonka valvottavia ovat mm. pankit, vakuutus- ja eläkeyhtiöt sekä muut vakuutus alalla toimivat, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Finanssivalvonnan toiminnan tavoitteena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden valvottavien vakaa toiminta. (Finanssivalvonta 2016.)

Finanssivalvonta kertoo kotisivuillaan, että sääntely on valvontatoiminnan ohella toinen organisaation ydintoiminnoista. Finanssivalvonta tuottaa itse sääntelyä valvottavilleen ja osallistuu lisäksi finanssimarkkinoiden lainsäädännön valmisteluun kotimaassa ja EU:ssa. Osa Finanssivalvonnan sääntelytoimintaa on myös lausuntojen antaminen lainsäädäntöhankeissa. (Finanssivalvonta 2015a.)

Finanssivalvonnan valvontatehtävän haasteena on tunnistaa markkinoiden ja valvottavien ongelmat mahdollisimman aikaisin. Tavoitteena on reagoida ja ryhtyä tarvittaviin toimiin nopeasti ja uskottavasti. Valvottavan itsensä ja markkinoiden harjoittamaa valvontaa täydentää Finanssivalvonnan suorittama viranomaisvalvonta. Finanssivalvonta pyrkii osaltaan varmistamaan, että valvottavaa johdetaan ammattitaitoisesti. Tavoitteena on myös, että valvottavalla on riittävät riskienhallintajärjestelmät sekä eettiset ja ammatillisesti tasokkaat liiketoimintaperiaatteet ja -käytännöt. Finanssivalvonnan valvontatehtävää ohjaa lainsäädännön lisäksi valvontastrategia sekä valvottavista ja niiden toimintaympäristöstä kerättävä tieto. (Finanssivalvonta 2011b.)

2.3.2 Muut valvontaviranomaiset

Rahanpesulain 5 luvun 31 §:ssä määritellään myös muut valvontaviranomaiset kuin Finanssivalvonta. Näitä ovat Poliisihallitus, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Patentti- ja rekisterihallituksen Tilintarkastusvalvonta, aluehallintovirasto ja asianajoyhdistys. Rahanpesulaki velvoittaa myös säästöpankkitarkastuksen sekä osuuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön ilmoittamaan rahanpesun selvittelykeskukselle havaitsemastaan epäilyttävästä liiketoimesta tai epäillessään terrorismin rahoittamista.

2.3.3 Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus

Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus on perustettu vuonna 1998. (Keskusrikospoliisi 2016a.) Se hoitaa rahanpesun selvittämiseen liittyviä tehtäviä. Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus on avannut lainsäädännön sisältöä ohjeistuksissaan rahanpesulaissa mainituille ilmoitusvelvollisille. (Polamk 2015, 29.) Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminta on jaettu kolmeen eri jaokseen: ilmoitusten vastaanotto- ja analyysijaos, tutkintajaos ja kansainvälisten asioiden jaos. (Keskusrikospoliisi 2016a.)

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät määritellään tarkasti rahanpesulain 35 §:ssä. Näitä tehtäviä ovat: rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja selvittäminen, viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa, yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa, yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa, palautteen antaminen laissa tarkoitettujen ilmoitusten vaikutuksista sekä tilaston pitäminen lain nojalla saatujen ilmoitusten ja tehtyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä. Rahanpesun selvittelykeskus vastaa osaltaan myös toimialaansa liittyvien rikosten esitutkinnasta ja syyteharkintaan saattamisesta. (Keskusrikospoliisi 2016a).

Ilmoitusvelvollisten tulee tehdä havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista ilmoitus Rahanpesun selvittelykeskukselle rahanpesulain pykälien 23-24 perusteella. Ilmoitus tehdään yleensä sähköisesti. Rahanpesun selvittelykeskuksen verkkosivuilta löytyy linkki ilmoituksen tekemiseksi. Ilmoitusvelvollisen on ilmoitettava rahanpesulain 9 §:ssä säädetyn selonottovelvollisuuden puitteissa viipymättä Rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. (Keskusrikospoliisi 2016b.)

Seuraavaksi esitellään Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomuksiin viitaten **epäilyttävien liiketoimien** ilmoitusmäärät, ilmoittajat ja ilmoitusten syyt taulukoina. Nämä luvut selittävät kasvanutta ilmoitusten määrää, joista lisää kohdissa 3.3.2 ja 3.5.2.

Taulukossa 1 on esitetty epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten ja tapahtumien määrät vuosina 2012–2015. Vuonna 2014 ilmoitusten määrä yllättäen pieneni edelliseen vuoteen verrattuna, mutta toisaalta tapahtumien määrä samana vuonna kasvoi merkittävästi. Vuonna 2015 ilmoitusten määrä kasvoi rajusti, 63 prosenttia edellisvuodesta. Vastaavasti tapahtumien määrä kasvoi lähes 58 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Taulukko 1 Epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten ja tapahtumien määrä (Rahanpesun selvittelykeskus 2014, 2015 ja 2016)

	2012	2013	2014	2015
Ilmoitusten määrä	18 677	28 164	23 062	37 703
Tapahtumien määrä	53 267	486 545	558 699	880 390

Taulukossa 2 on esitetty epäilyttävien liiketoimien ilmoittajatahot vuosina 2012–2015. Merkittävin ilmoittajataho kaikkina tarkasteluvuosina on ollut yleistä maksujenvälitystä tarjoavat organisaatiot ja toiseksi eniten rahanpesuilmoituksia on tehnyt rahanpelitoimintaa harjoittavat yritykset. Näiden jälkeen eniten ilmoituksia on tullut pankeilta. Ilmoitusten kokonaismäärää tarkastellen maksujen välittäjiltä on tullut vuonna 2015 noin 70 prosenttia kaikista tehdyistä ilmoituksista.

Taulukko 2 Epäilyttäviä liiketoimien ilmoittajatahot rahanpesuilmoituksissa (Rahanpesun selvittelykeskus 2014, 2015 ja 2016)

	2012	2013	2014	2015
Pankki	1 201	1 204	1 125	1 592
Sijoituspalveluyhtiö	4	5	8	3
Muu luotto- tai rahoituslaitos	31	522	32	27
Kiinteistönvälittäjä	5	2	10	8
Rahapelitoiminta	2 472	13 446	9 100	9 343
Yleistä maksujen välitystä tarjoava (sisältää valuutanvaihdon)	14 488	13 446	12 427	26 464
Kirjanpito toimisto	3	6	11	5
Tilitarkastusyhteisö	12	10	4	6
Lakimiehet	15	16	4	5
Arvotavarakauppias	97	86	89	103
Panttilainaamo		1	3	2
Omaisuuksienhoito- ja yrityspalveluiden tuottaja		1	2	
Kotimainen poliisiviranomainen	21	8	2	7
Kotimainen muu viranomainen	41	69	82	70
Muu tietolähde	64	10	7	35
Yhteensä	18 677	28 164	23 062	37 703

Taulukosta 3 selviää ilmoitusvelvollisten ilmoittamat syyt siitä, minkä asiakkaan tekemän liiketoimen vuoksi ilmoitus on tehty. Nykyisen ilmoitusjärjestelmän mukaan ilmoitusvelvollinen voi valita yhden tai useamman vaihtoehdon epäilyttävän liiketoimen ilmoituksen perusteeksi. Tämän vuoksi epäilyttävien liiketoimien lukumäärä poikkeaa tehtyjen ilmoitusten lukumäärästä. Merkittävin syy ilmoituksen tekemiseen (noin 78 % vuonna 2015) on ollut liiketoimeen sisältyvien varojen määrä.

Taulukko 3 Epäilyttävät liiketoimet (Rahanpesun selvittelykeskus 2014, 2015 ja 2016)

	2012	2013	2014	2015
Käteistalletus	434	349	447	600
Käteisnosto	229	481	263	418
Tilisiirto	504	2 342	2 756	2 395
Varojen kierrätys	63	154	304	534
Valuutansiirto	302	591	483	258
Valuutanvaihto	43	45	45	38
Vakuutus	23	17	11	12
Liiketoimeen sisältyvien varojen määrä	15 827	22 011	17 712	32 613
Irtaimen kauppa	126	108	93	105
Käteisen kuljetus	27	51	59	69
Muu epäilyttävä liiketoimi	2 431	4 499	3 790	4 810
Yhteensä	20 009	30 648	25 963	41 852

2.4 Ilmoitusvelvolliset pankkisektorilla

Rahanpesulaissa määritellään ilmoitusvelvolliset, jotka ovat avainasemassa rahanpesun torjunnassa. Ilmoitusvelvollisia ovat lain mukaan sellaiset yhteisöt ja elinkeinonharjoittajat, joilla on normaalin toimintansa puitteissa mahdollisuus havaita rahanpesua tai joita arvelaan voitavan käyttää hyväksi rahanpesussa. Näiden yritysten ja yhteisöjen on ilmoitettava epäilyttävistä liiketoimista Rahanpesun selvittelykeskukselle.

Pankkisektorin toimijat ovat rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisia ja niiden toimintaa valvova viranomainen on Finanssivalvonta. Finanssivalvonnan verkkosivuilta löytyvät kaikki ne finanssimarkkinoilla toimivat yhteisöt, jotka kuuluvat Finanssivalvonnan valvonnan piiriin.

Karkeasti jaoteltuna Finanssivalvonnan valvottavat voidaan jakaa viiteen pääryhmään seuraavasti (Finanssivalvonta 2015):

- luottomarkkinoilla toimivat yhteisöt
- pääomamarkkinoilla toimivat yhteisöt
- vakuutusmarkkinoilla toimivat yhteisöt
- maksupalveluita tarjoavat yhteisöt
- suojarahastot

3 Kyselytutkimus rahanpesun estämisen koulutuksista

3.1 Johdanto

Rahanpesulain 34 pykälä velvoittaa ilmoitusvelvolliset huolehtimaan siitä, että sen työntekijät saavat asianmukaisen koulutuksen tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Lisäksi ilmoitusvelvollisilla tulee olla omaan toimintaansa soveltuvia toimintaohjeita asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä selonteko- ja ilmoitusvelvollisten noudattamisesta.

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää miten pankkisektoria koulutetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.

3.2 Tutkimussuunnitelma

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen tutkimus, koska alan toimijoiden määrä on varsin rajallinen. Kvalitatiivinen tutkimus laadittiin siten, että rahanpesun torjunnan viranomaistahoille tehtiin viiden kysymyksen kyselytutkimus (liite 1), jossa oli kolme avointa ja kaksi suljettua kysymystä. Ilmoitusvelvollisille tehtiin hiukan laajempi, kymmenen kysymyksen kyselytutkimus (liite 2), jossa oli kahdeksan avointa ja kaksi suljettua kysymystä.

Koska pankkiala ja erityisesti rahanpesun estäminen ovat varsin arkaluonteisia aiheita, haluttiin haastattelukysymykset pitää melko yleisellä tasolla niin, ettei loukattaisi pankki- ja liikesalaisuuden piiriin kuuluvia seikkoja. Kyselytutkimuksen kysymysasettelussa pyrittiin pitäytymään sisällöllisesti sellaisissa teemoissa, jotka suoraan palvelisivat tämän opinnäytetyön päätutkimuskysymystä: miten kotimaista pankkisektoria koulutetaan rahanpesun estämiseksi?

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten viranomaistahot ovat järjestäneet koulutusta ilmoitusvelvollisilleen ja toisaalta mahdollisesti muille viranomaistahoille sekä miten ilmoitusvelvolliset ovat hoitaneet sisäisen koulutuksen omissa organisaatioissaan. Näiden lisäksi haluttiin selvittää paitsi viranomaistahojen keskinäistä myös viranomaistahojen ja ilmoitusvelvollisten välistä yhteistyötä liittyen koulutuksiin rahanpesun estämiseksi.

Sekä viranomaistahoille että ilmoitusvelvollisille suunnatuissa kyselyissä haluttiin lisäksi tietää, miten em. tahot arvioivat onnistuneensa itse järjestämässään koulutuksessa. Ilmoitusvelvollisilta tiedusteltiin myös heidän arviotaan viranomaisilta saamastaan koulutuksesta. Arvioinnit pyydettiin tekemään asteikolla: kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, heikko.

Viimeisenä kysymyksenä ilmoitusvelvollisia pyydettiin listaamaan mahdollisia kehittämis-kohteita valvontaviranomaisille tulevaisuuden rahanpesun estämisen koulutuksien osalta.

Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin viranomaistahoista Finanssivalvonta ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus. Ilmoitusvelvollisista pankkisektorin toimijoista tutkimukseen valittiin seitsemän Suomessa toimivaa pankkia.

Kohderyhmään otettiin ensin yhteyttä puhelimitse. Kohderyhmälle kerrottiin tutkimuksen tausta ja tarkoitus sekä kysyttiin heidän mahdollisuuttaan osallistua tutkimukseen. Tässä vaiheessa kukaan ei kieltäytynyt osallistumasta. Puhelun päätyttyä kohderyhmän edustajille lähetettiin kyselylomake saatekirjeen kera sähköpostitse. Saatteessa pyydettiin osanottajia vastaamaan kyselyyn sovittuun määräaikaan mennessä.

3.3 Viranomaistahojen tutkimusosuus

3.3.1 Finanssivalvonta

Soitin Finanssivalvonnan vaihteeseen 6.4.2016 ja sieltä ohjauduin muutaman henkilön kautta keskustelemaan osastopäällikkö Markku Koposen kanssa. Hän suhtautui myönteisesti kyselyyn ja ilmoitti Finanssivalvonnan voivan osallistua tähän. Sain vastauksen 27.4.2016 Finanssivalvonnan lakimies Maarit Pihkalalta.

Vastaaja kertoi Finanssivalvonnan osallistuvan erilaisiin kaupallisiin koulutustilaisuuksiin pitämällä puheenvuoroja pyydetyistä, usein ajankohtaisista aiheista kuten esimerkiksi meillä olevista sääntelyhankkeista. Finanssivalvonta mainitsee esimerkkinä tällaisista kaupallista toimijoista Finanssikoulutus Oy:n eli FINVAN. Lisäksi vastaaja mainitsi Finanssivalvonnan käyvän erilaisissa pankkien järjestämässä tilaisuuksissa kouluttamassa pankin henkilöstöä. Edelleen Finanssivalvonnan edustaja mainitsi Finanssivalvonnan järjestävän myös omia tilaisuuksiaan valvottavilleen sekä muille sidosryhmille.

Finanssivalvonta kertoo järjestävänsä rahanpesun estämisen koulutusta myös muille valvontaviranomaisille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Finanssivalvonta lisää muiden valvojien tietämystä omaan toimintaansa kuuluvista asioista järjestämällä yhteisiä tapaamisia. Näissä tapaamisissa jaetaan tietoa ja perehdytetään muita valvojia finanssisektorin toimintaan. Finanssivalvonnessa järjestetään myös talon sisäisiä koulutuksia, joissa jaetaan tietoa organisaation eri yksiköiden välillä.

Kysymykseen, tekeekö Finanssivalvonta koulutukseen liittyvää yhteistyötä muiden valvontaviranomaisten, vastaaja vastasi myöntävästi. Yhteistyötä tehdään mm. Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen sekä ulkoministeriön kanssa, mutta myös muiden viranomaisten kanssa. Vastaaja kertoi Finanssivalvonnan järjestävän em. viranomaistahojen kanssa yhdessä koulutustilaisuuksia ilmoitusvelvollisille. Toisaalta Finanssivalvonta esiintyy myös yhdessä em. viranomaistahojen kanssa ilmoitusvelvollisten itsensä järjestämissä koulutustilaisuuksissa.

Finanssivalvonnalta kysyttiin, miten he arvioivat onnistuneensa koulutuksen järjestäjänä ilmoitusvelvollisten suuntaan. Vastaaja vastasi, että Finanssivalvonnan puheenvuoroja ja tilaisuuksia on kiitetty ja päätyi arvioon kiitettävä/hyvä.

Kysyttäessä miten Finanssivalvonta arvioi onnistumistaan koulutuksen järjestäjänä kouluksissa, joiden kohderyhmänä ovat muut valvontaviranomaiset, vastaukseksi annettiin arvosana hyvä.

3.3.2 Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus

Soitin Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen vaihteeseen 6.4.2016 ja sieltä ohjauduin muutaman henkilön kautta keskustelemaan rikostarkastaja Laura Niemen kanssa. Hän lupautui osallistumaan kyselyyn ja sainkin häneltä sähköpostilla vastaukset jo saman päivän aikana.

Vastaaja kertoi Rahanpesun selvittelykeskuksen antavan koulutusta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemiseksi sekä ilmiön ymmärtämiseksi. Lisäksi Rahanpesun selvittelykeskuksesta kerrottiin, että he neuvovat ja ohjeistavat ilmoituksien tekemisessä. Ilmoitusvelvolliselle voidaan myös toiminnan ja tarpeen mukaan räätälöidä koulutusta liittyen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen.

Rahanpesun selvittelykeskuksesta kerrottiin, että koulutuksen järjestämisessä viranomaisyhteistyötä tehdään valvontaviranomaisten kanssa, esimerkiksi pankkeja koulutetaan usein yhteistyössä Finanssivalvonnan kanssa. Lisäksi tarvittaessa Rahanpesun selvittelykeskus kouluttaa myös valvontaviranomaisia liittyen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.

Vastaaja arvioi Rahanpesun selvittelykeskuksen onnistumista koulutuksen järjestäjänä valvontaviranomaisten suuntaan kiitettäväksi ja kertoi, että yhteistyö valvontaviranomaisten kanssa on ollut molemminpuolisesti kiitettävällä tasolla.

Pankeille järjestettävien koulutusten osalta Rahanpesun selvittelykeskus katsoi onnistuneensa kohtuullisen hyvin todeten kuitenkin, että koulutusta voitaisiin antaa aina enemmänkin. Rahanpesun selvittelykeskuksen edustaja mainitsee eräänä kehittämiskohteena sen, että heillä on paljon parannettavaa ilmiöiden kouluttamisessa. Ilmoitusten määrä on kuitenkin jatkuvasti kasvussa ja tämä syö resursseja ilmiötason analyysityöhön panostamisesta. Vastaaja on kuitenkin toiveikas, että tilanne paranee vielä tämän vuoden kuluessa.

Rahanpesun selvittelykeskus on saanut myös ilmoitusvelvollisilta toiveita ilmoituskohtaisista palautteista. Tätä ei voida vastaajan mukaan juurikaan tehdä ja syyksi hän kertoi lainsäädännölliset syyt eli käynnissä olevasta tutkinnasta ei voida antaa tietoja yksityis sektorille.

3.4 Ilmoitusvelvollisten tutkimusosuus

Tutkimukseen valituista seitsemästä kotimaassa toimivasta pankista vastaukset saatiin neljältä toimijalta. Niihin pankkeihin, joilta vastauksia ei saatu sovittuun päivämäärään mennessä, otettiin uudelleen yhteyttä puhelimitse. Tämä ei kuitenkaan johtanut vastauksien saamiseen.

3.4.1 Danske Bank

Danske Bankille soitin ensin 6.4.2016 ja sain yhteyden AML Officer Outi Ankkuriin. Hän suhtautui kyselyyn myönteisesti ja lupasi selvittää, onko Danske Bankilla mahdollisuutta osallistua tähän kyselyyn. Lähetin puhelinsoiton jälkeen kyselylomakkeen sähköpostitse, johon sain vastaukset häneltä 12.4.2016.

Danske Bankin vastauksista selvisi, että pankki on osallistunut Finanssivalvonnan järjestämiin seminaareihin, joissa luennoitsijoina on ollut Finanssivalvonnan ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen asiantuntijoita.

Kysymykseen, olisiko pankki kaivannut lisäkoulutusta jostakin rahanpesun estämiseen liittyvästä aiheesta, pankki vastasi kyllä. Koska vastaaja ei ollut tarkemmin määritellyt mistä aiheista lisäkoulutusta olisi haluttu, lähetin hänelle 18.4.2016 lisätiedustelun aiheesta. Sain pikaisen vastauksen jo samana päivänä. Vastaaja kertoi, että he olisivat halunneet lisäkoulutusta erityisesti ajankohtaisista asioista ja trendeistä.

Danske Bankista kerrottiin, että heillä on oma henkilökunnalle suunnattu koulutusohjelma rahanpesun estämisestä. Koulutus on säännöllistä ja vastaaja kertoi, että koulutusta järjestetään vähintään kerran vuodessa. Koulutus Danske Bankissa toteutetaan sekä verkko- että lähiopetuksina. Koulutus kohdennetaan Danske Bankin koko henkilöstöön.

Kysymykseen, tekeekö Danske Bank yhteistyötä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa, pankki vastasi, että heillä on ainoastaan konsernin sisäistä yhteistyötä. Koska kyseessä on kansainvälinen, pääosin Pohjoismaissa ja Baltiassa toimiva pankki, voidaan olettaa, että tässä tapauksessa tarkoitettiin eri maissa toimivien konsernin pankkien kesken tapahtuvaa yhteistyötä.

Viranomaistahojen eli Finanssivalvonnan ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen järjestämiä koulutuksia Danske Bankin edustaja arvioi hyväksi. Danske Bankin omaa rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta vastaaja arvioi niin ikään hyväksi.

Viimeisenä kysymyksenä haluttiin tietää, onko pankilla erityisiä kehitystoiveita valvontaviranomaisille näiden järjestämiin koulutuksiin liittyen. Pankki vastasi ”ei ole”.

3.4.2 S-Pankki

S-Pankille soitin ensin 6.4.2016 ja pankin puhelinvaihteesta minut ohjattiin Juha-Matti Harjunpäälle. Hän suhtautui kyselyyn myönteisesti ja lupasi kääntää hänelle toimitetun kyselyn organisaatiossa eteenpäin henkilölle, jonka vastuualueeseen rahanpesun estämiseen liittyvät asiat kuuluvat. Vastaukset kyselyyn sain 18.4.2016 S-Pankista Head of Group Compliance Marko Aholalta.

S-Pankista kerrottiin, että he ovat osallistuneet Finanssivalvonnan järjestämiin sääntelyn käsitteleviin ajankohtaistilaisuuksiin. Vastaaja kertoi, että he eivät ole kaivanneet viranomaistahoilta lisäkoulutusta liittyen rahanpesun estämiseen.

Vastaaja kertoi, että S-Pankilla on oma henkilökunnalle suunnattu koulutusohjelma. Koulutuksen S-Pankissa järjestää heidän oma Compliance-yksikkönsä. Kysyttäessä koulutuksen säännöllisyydestä S-Pankki vastasi sen vaihtelevan liiketoiminnoittain ja tehtävittäin. Kaikki taloon tulevat osallistuvat perehdytyksen yhteydessä peruskoulutukseen, jossa käsitellään myös rahanpesun estämiseen liittyviä aiheita.

Kysymykseen yhteistyöstä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa S-Pankki vastasi tekevänsä osittaista yhteistyötä ja täsmeni vastaustaan kertomalla, että

osa pankin henkilöistä osallistuu yleisiin rahoitusalan koulutusohjelmiin, jotka sisältävät mm. rahanpesun estämiseen liittyviä aiheita.

S-Pankki arvioi viranomaistahojen järjestämän koulutuksen hyväksi. Vastaajan mukaan pankin itsensä järjestämä koulutus on kiitettävällä tasolla. S-Pankilla ei ollut erityisiä kehitystoiveita valvontaviranomaisille rahanpesun estämiseen liittyviin koulutuksiin.

3.4.3 Helmi Säästöpankki

Soitin Helmi Säästöpankkiin 6.4.2016 ja kysytyäni kenen kanssa voisin keskustella rahanpesun estämiseen liittyvistä asioista päädyin muutaman henkilön kautta keskustelemaan riskijohtaja Sirpa Kukkosen kanssa. Hän toimii Helmi Säästöpankin yhteyshenkilönä rahanpesun ja terrorismin estämisasiossa. Vastaaja suhtautui kyselyyn myönteisesti ja lupasi ilmoittaa viikon sisällä, voivatko osallistua kyselyyn. Myöntävä vastaus tuli 14.4.2016 kyselyn vastausten muodossa.

Helmi Säästöpankki kertoi, etteivät ole saaneet Finanssivalvonnalta tai Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskukselta rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta, eivätkä luonnollisesti lisäkoulutustakaan em. tahoilta.

Helmi Säästöpankin henkilökunnalle rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta järjestää 2-3 kertaa vuodessa Säästöpankkiliitto. Koulutus kohdennetaan koko pankin henkilökunnalle. Helmi Säästöpankissa on kaikkien saatavilla oleva verkkokurssi Loisto -verkkopäätösympäristössä. Verkkokurssiin kuuluu vuosittain suoritettava tentti, jossa on vaihtuvat kysymykset. Loisto – verkkopäätösympäristön lisäksi koulutusta järjestetään webinaarien muodossa.

Helmi Säästöpankki ei kertomansa mukaan tee yhteistyötä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa. Helmi Säästöpankki ei myöskään kirjannut vastaukseensa kehitystoiveita valvontaviranomaisille rahanpesun estämiseen liittyen. Helmi Säästöpankki arvioi itse järjestämänsä koulutuksen hyväksi.

3.4.4 Nordea

Soitin Nordean vaihteeseen 7.4.2016 ja sieltä ohjauduin muutaman henkilön kautta keskustelemaan 8.4.2016 Nordea Rahoitus Suomi Oy:n puolella toimivan Senior Regulatory Implementation Manager Anja Rautsian kanssa. Hän lupautui mielellään osallistumaan opinnäytetyöhöni liittyvään kyselytutkimukseen ja sainkin häneltä vastaukset sähköpostilla 22.4.2016.

Vastaaja kertoi, että he ovat saaneet rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta Keskusrikospoliisilta. Tämän lisäksi koulutusta on saatu Finanssivalvonnalta ja Rahanpesun selvittelykeskukselta kaupallisen seminaarin yhteydessä.

Nordeassa olisi toivottu lisäkoulutusta mm. lain tulkinnasta joissakin erityistapauksissa ja tietoa yleisimmistä rikoksista rahanpesun aihealueella sekä Suomessa että kansainvälisesti. Lisäksi koulutusta olisi toivottu kansainvälisistä trendeistä sekä erilaisista indikaattoreista ja skenaarioista.

Vastaaja kertoi heillä olevan oma henkilökunnalle suunnattu koulutusohjelma rahanpesun estämisestä. Koulutusta järjestetään säännöllisesti, vähintään vuosittain. Koulutusta järjestetään Learning Portal -verkko-oppimisympäristössä koko konsernin henkilöstölle yhteisinä koulutuksina. Tämän lisäksi konsernissa on kohdennettua koulutusta Skype-tallenteina. Koulutuksia järjestetään tehtäväkuvan ja -vaatimusten perusteella erityisryhmille (esim. asiakaspalvelu, myynti, monitorointi), tiimeille yms.

Vastaaja kertoi, ettei Nordealla ainakaan toistaiseksi ole ollut yhteistyötä muiden alan toimijoiden kanssa rahanpesun estämisen koulutuksien järjestämiseksi.

Nordeasta arvioitiin Finanssivalvonnan järjestämät koulutukset tasoltaan tyydyttäväiksi. Sitä vastoin Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen koulutusten koettiin olleen tasolla hyvä. Itsearviointin osalta Nordeassa koettiin onnistuneen asiaan liittyvissä sisäisissä koulutuksissa arvosanan hyvä tasoon.

Vastaajalla oli useita kehitystoiveita valvontaviranomaisille koulutuksiin liittyen. Hän toivoi tulevaisuudessa webinaareja tai useampia auditoriotilaisuuksia, jotta entistä useampi mahtuu tilaisuuteen mukaan. Näitä tilaisuuksia tulisi järjestää riittävän usein ja niissä jaettavan tiedon tulisi olla tuoretta. Hän toivoi myös heti tietoa, kun direktiivi tai lakiesitys tulee voimaan.

3.4.5 Nordean asiantuntijahaastattelu (salainen)

Tämä asiantuntijahaastattelu on määritelty ei-julkiseksi, eikä sitä ole opinnäytetyön julkaisutavassa versiossa.

3.5 Tutkimuksen tulokset

Seuraavassa tutkimuksen tuloksia tarkastellaan erikseen viranomaistahojen ja pankkien vastausten osalta. Tutkimustuloksien johtopäätöksiä esitellään kohdassa 4 olevassa yhteenvedossa.

3.5.1 Viranomaistahot

Viranomaistahot kertoivat antavansa varsin laajasti koulutusta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemiseksi sekä ilmiön ymmärtämiseksi ilmoitusvelvollisille sekä myös muille sidosryhmille. Koulutuksia toteutetaan myös räätälöityinä koulutuksina ilmoitusvelvollisten toiminnan ja tarpeiden mukaan. Viranomaiset kertoivat osallistuvansa kutsuttaessa puheenvuoroillaan myös erilaisiin kaupallisiin koulutustilaisuuksiin kuten esim. FINVAN järjestämiin tilaisuuksiin.

Molemmat viranomaistahot arvioivat onnistuneensa rahanpesun torjunnan koulutustehtävissä kohtuullisen hyvin, jopa kiitettävästi. Järjestetyt tilaisuudet ovat saaneet kiitosta osallistujilta. Erityisesti Rahanpesun selvittelykeskus olisi toivonut pystyvänsä järjestämään koulutuksia enemmän kuin olemassa olevat resurssit antoivat myöten.

Finanssivalvonta ja Rahanpesun selvittelykeskus kertoivat tekevänsä yhteistyötä keskenään. Rahanpesun selvittelykeskus kertoi tarvittaessa kouluttavansa valvontaviranomaisia. Finanssivalvonnan järjestämä koulutus tarkoittaa lähinnä muiden valvojien tietämyksen lisäämistä Finanssivalvonnan toimintaan kuuluvista asioista. Yhteistyötä tehdään järjestämällä yhteisiä tapaamisia, joiden tavoitteena on tiedon jakaminen ja perehdytys finanssisektorin toimintaan.

3.5.2 Pankit

Pankit kertoivat Helmi Säästöpankkia lukuun ottamatta osallistuneensa Finanssivalvonnan tai Rahanpesun selvittelykeskuksen järjestämiin rahanpesun torjuntaa käsitteleviin koulutustilaisuuksiin tai ajankohtaisseminaareihin. Vastaajat arvioivat em. viranomaistahoilta saamaansa koulutusta ensisijaisesti hyväksi ja vain yksi vastaajista arvioi Finanssivalvonnan koulutukset tyydyttävälle tasolle.

Kysymykseen – olisitteko kaivanneet lisäkoulutusta jostakin rahanpesun estämiseen liittyvästä aiheesta – saatiin kaksi kieltävää vastausta eli että lisäkoulutusta ei kaivattu. Kaksi vastaajista listasi lisäkoulutustoiveikseen lain tulkintaa joissakin erityistapauksissa, tietoa yleisimmistä rikoksista oman pankin alueella ja myös kansainvälisesti, tietoa kansainvälisistä trendeistä, indikaattoreista ja skenaarioista.

Kysymyksiin – onko pankilla oma henkilökunnalle suunnattu koulutusohjelma rahanpesun estämisestä ja onko koulutus säännöllistä – vastasivat kaikki pankit kyllä. Nämä asiat tuntuvat kyselyn vastausten perusteella olevan kaikilla kyselyyn vastanneilla pankeilla kunnossa.

Kysymykseen – mihin henkilöstöryhmiin koulutus kohdennetaan – vastaajat antoivat vastaukseksi, että osa henkilökunnasta osallistui vain ns. peruskoulutukseen ja syvällisempiin koulutusosioihin osallistuminen valikoitui tehtävän tarpeen mukaisesti.

Kysyttäessä, miten pankit arvioivat itse järjestämänsä koulutusta arviointiasteikolla kiitettävä – hyvä – tyydyttävä - heikko, kolme vastaajaa arvioi onnistuneensa hyvin ja yksi jopa kiitettävästi.

Kun pankeilta kysyttiin, tekevätkö he yhteistyötä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa, vastasivat kaikki kieltävästi. Kysyttäessä kehitystoiveista valvontaviranomaisten suuntaan rahanpesun estämisen koulutuksiin liittyen, vain yksi vastaajista

listasi kehitystoiveita. Valvontaviranomaisilta toivottiin webinaareja tai useampia auditio-tilaisuuksia, jotta entistä useampi henkilö mahtuisi tilaisuuteen mukaan. Edelleen toivottiin viranomaisilta tuoretta tietoa ja riittävän usein. Tietoa toivottiin myös heti kun uusi direktiivi tai lakiesitys tulee voimaan.

Sekä Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen että pankkien vastauksista nousee esille selkeä lisästarve Rahanpesun selvittelykeskuksen henkilöresursseihin. Alati kasvava Rahanpesun selvittelykeskukselle tulevien ilmoitusten määrä rajoittaa resurssien nykytasolla ilmoitusvelvollisten kouluttamiseen käytettäväksi jäävää aikaa.

4 Yhteenveto

Rahanpesulaki ja standardi 2.4 veloittavat pankkeja henkilökuntansa kouluttamisesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Em. standardi myös edellyttää, että koulutus tulee olla säännöllistä ja kattaa kaikki henkilöstöryhmät, jotka ovat tekemisissä asiakassuhteiden, tuotekehityksen sekä selvitys-, säilytys- ja maksujärjestelmien ja/tai maksuliikenteen kanssa. Lisäksi rahanpesulaki edellyttää, että ilmoitusvelvollisella pankilla tulee olla omaan toimintaansa soveltuvia ohjeita asiakkaiden tuntemista koskevissa menettelyissä, samoin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvässä selvitysteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisessa.

Tutkimuksen kysymykset lähetettiin seitsemälle pankkisektorin toimijalle ja vastaukset saatiin Nordeasta, Danske Bankista, S-Pankista ja Helmi Säästöpankista. Kaikkien kyselyyn osallistuneiden pankkien edustajia tavoiteltiin organisaatioiden puhelinvaihteen kautta. Alkutilanteessa ei ollut tiedossa, kenen nimenomaisen henkilön juttusille olin hakeutumassa vaan henkilö valikoitui vaihteenhoitajan valitsemana kun olin pyytänyt päästä keskustelemaan henkilön kanssa, joka hoitaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tehtäviä ao. organisaatiossa.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa oli jo selvää, että aiheena rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen estäminen ovat varsin sensitiivisiä alueita. Tutkimukseni ykköshaasteena pidin kyselyiden muotoilun saamista sellaiseksi, että kysymysasettelussa pysytään riittävän yleisellä tasolla. Tavoitteena oli, etteivät vastaajat kieltäydy osallistumasta tutkimukseen peläten, että vastauksissa joudutaan avaamaan asioita, jotka normaalisti halutaan pitää pankkien sisäisenä tietona. Toinen merkittävä haaste opinnäytetyön laatimisessa oli työn ja opiskelun yhteensovittamisesta johtuva ajankäytön ongelma.

Ilahduttavaa oli se, että vastaajiksi sain organisaatioista henkilöitä suunnilleen samalta organisaatiotasolta, minkä uskon parantavan vastausten vertailtavuutta keskenään. Uskoisin, että vastaajien määrän supistuminen alun perin suunnitellusta seitsemästä neljään näyttäytyi ainakin osittain kevään aikana median pankkeihin kohdistaneen veroparatiisihuomion aiheuttamana varovaisuutena. Viranomaistahoista kyselytutkimukseen oli rajattu pankkeja valvova Finanssivalvonta ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus. Molemmilta viranomaistahoilta tuli vastaukset kyselyihin.

Kaiken kaikkiaan vastaajat kyllä vastasivat kaikkiin kysymyksiin, mutta kautta linjan varsin niukasti. Tämä lienee tyypillistä kyselyissä, jotka tehdään kirjallisessa muodossa. Vastataan vain siihen mitä kysytään, eikä herkästi lähdetä avaamaan asioita sen tarkemmin.

Tästä voisi tehdä sellaisen johtopäätöksen, että face-to-face -haastattelu on varmasti siltä osin antoisampi, että live-tilanteessa on aina mahdollista tehdä heti täsmennyksiä lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Toisaalta myös haastateltavalla on mahdollisuus pyytää tarvittaessa lisätietoa ja täsmennyksiä hänelle esitettyihin kysymyksiin. Tällä tavoin saadaan mahdollisesti laajempia vastauksia ja kenties haastateltavat live-tilanteessa helpommin innostuvat kertomaan esim. kehitystoiveistaan, joita nyt käytetyllä kyselymenetelmällä tuli varsin säästeliäästi. Vastausten sisällöllisen niukkuuden uskon selittyvän myös ainakin osittain pankkisektorin korkeista tietosuoja- ja pankkialaisuusvaatimuksista.

Hiukan mietityttämään jäivät pankeilta saadut ei-vastaukset liittyen kysymykseen lisäkoulutustarpeesta jostakin rahanpesun estämisen aiheesta. Pitäisikö vastaukset suoraviivaisesti tulkita ne niin, että ao. pankeilla ei oikeasti noussut mieleen viranomaistaholta saadun koulutuksen lisäksi mitään omassa toiminnassaan eteen tulleita askarruttavia asioita, joista lisäkoulutus olisi ollut paikallaan. Vai selittyykö ei-vastaus tässä tapauksessa yksinkertaisesti esim. vastaajan kiireellä.

Yllättävää, vaikkakin ehkä ymmärrettävää, oli huomata, että vastausten perusteella pankit eivät tee yhteistyötä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa. Epäilen, että syy tähän saattaa löytyä pankkien keskinäisestä kilpailutilanteesta, jolloin yhteistyö kilpailevan pankin kanssa ymmärrettävästi koetaan haastaviksi, jopa ongelmallisiksi.

Kehitystoiveista viranomaistahojen suutaan innostui kertomaan ainoastaan yksi vastaaja. Vastauksesta välittyi yksiselitteisesti toive saada ajantasaista tietoa, mielellään jo eilen. Lisäksi toivottiin pankkialan toimijoiden yhteisiä erimuotoisia tilaisuuksia. Uskon, että yhteiset tilaisuudet ovat aina myös hedelmällisiä mahdollisuuksia vaihtaa ajatuksia alan toimijoiden kanssa. Joka tapauksessa pankkisektori painii pankista riippumatta samojen haasteiden kimpussa rahanpesun estämiseksi ja yhteiset tilaisuudet ovat mainioita väyliä jakaa omia hyviä käytänteitä myös muiden alan toimijoiden kanssa. Usein on niin, että kun jotakin antaa, jotakin myös saa.

Tässä tutkimuksessa on saatu tietoa viranomaistahojen ja ilmoitusvelvollisten näkökulmasta rahanpesun estämisen koulutuksiin liittyen. Olisi ollut mielenkiintoista liittää tutkimukseen myös pankkitoimihenkilön näkökulma. Siinä tutkimusosassa olisi voitu selvittää heidän mielipiteensä pankin omien koulutusjärjestelyiden onnistumisesta. Tästä olisi saatanut nousta esiin arvokkaita kehittämiskohteita oman organisaation koulutusten sisältöihin, koulutusjärjestelyihin ja kenties myös mahdollisesti lain tulkintaan oman pankin ohjeistuksessa. Tämän tason tutkimus olisi kuitenkin kenties järkevintä toteuttaa kokonaan erillisenä tutkimuksena.

Tutkimuksen yhteenvedona voi todeta, että pankkien antamien vastausten valossa rahanpesun estämiseen liittyvät koulutukset näyttävät tutkimushetkellä kyselyyn osallistuneiden pankkien osalta toteutuneen voimassa olevan lain hengessä ja pankit näyttävät olevan varsin tyytyväisiä sekä itse järjestämäänsä että viranomaistaholta saamaansa koulutukseen. Myös viranomaistahot vaikuttavat tutkimuksen mukaan toteuttaneen koulutustehtävänsä koulutettavien mielestä varsin hyvin.

Tietoperustana käytettiin aiheeseen liittyviä lakeja, erityisesti rahanpesulakia ja rikoslakia. Samoin käytettiin tutkimukseen osallistuneiden viranomaistahojen omilta verkkosivuilta löytyvää materiaalia, jota voi pitää varsin luotettavana. Painettua materiaalia käytettiin varsin rajallisesti. Materiaalia oli kaiken kaikkiaan runsaasti saatavilla, joten ongelmana oli enemmänkin aiheiston runsaus kuin puute. Aihe on laaja ja vaikka opinnäytetyö rajattiin koskemaan rahanpesun estämistä vain Suomessa ja pankkisektorilla, oli haasteellista saada tieto tiivistettyä kompaktiin kokoon niin että kuitenkin oleelliset asiat tulee käsitellyksi.

Vuoden 2015 syyskuussa valmistui ensimmäinen kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio, jossa arvioitiin ilmoitusvelvollisten, valvojien ja rikostorjuntaviranomaisten haavoittuvimpia alueita. Riskiarvion tuloksia on voitu käyttää hyväksi rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistustyössä, jonka seurauksena saatetaan voimaan uusi rahanpesulaki. EU:n jäsenvaltioiden tulee implementoida neljäs rahanpesudirektiivi ja toinen varainsiirtoasetus kansalliseen lainsäädäntöön kesäkuuhun 2017 mennessä. Uusi rahanpesulaki tullee edellyttämään kaikilta em. toimijoilta omat riskiarvionsa. Työtä on siis pankkisektorillekin tiedossa. Uuden lain myötä kaikkien toimijoiden tulee päivittää olemassa olevia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyviä ohjeistuksiaan. Tämä asettaa myös haasteita sekä viranomaistahojen että pankkisektorin omiin koulutussäiltöihin ja -järjestelyihin.

Olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus hiukan sen jälkeen kun uusi laki on astunut voimaan ja tutkia, miten pankkisektori on selvinnyt uuden lain asettamista haasteista erityisesti koulutuksen osalta. Toisaalta saman kysymyksen voisi asettaa myös rahanpesun torjunnan viranomaistahoille, joilta varmasti edellytetään pian lain voimaan astumisen jälkeen uusia ohjeita ja koulutuksia ilmoitusvelvollisten suuntaan. Tutkimusta olisi hyvä myös laajentaa tutkimalla pankkisektorin toimihenkilöiden näkemyksiä, miten uuden rahanpesun ohjeistuksissa ja koulutuksissa on onnistuttu.

Jälkikäteen arvioiden opinnäytetyön valmistelut olisi ollut järkevää aloittaa jo syksyllä. Sitä tietoperustaan tutustumiseen olisi jäänyt enemmän aikaa ja tutkimusosuuden kysymyksiä olisi voinut hiukan vielä hioa esim. niin että kysymyksissä olisi ollut vielä tarkemmin pankkien riskiperusteisesta lähestymistavasta esim. riskienhallintamenetelmiin liittyen. Em. kysymykset olisivat tosin saattaneet nostaa kynnyistä osallistua kyselyyn ylipäättäen. Opinnäytetyön aihe on ollut sekä ajankohtainen että mielenkiintoinen. Opinnäytetyö projektina on lisännyt merkittävästi omaa ymmärrystäni aiheesta ja sen taustoista. Tämän opinnäytetyön tietoperustan ja kyselytutkimuksen materiaaliin tutustuminen on auttanut omaa henkilökohtaista rahapesuilmion kokonaiskuvan hahmottamista, mikä on osaltaan kehittänyt myös ammatillista osaamistani. Mitä enemmän olen aiheeseen perehtynyt, sitä suuremmaksi on tiedonjano kasvanut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä.

Lähteet

Aluehallintovirasto. 2014. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Ohje 11/2014. Luettavissa:

<http://www.avi.fi/documents/10191/2370358/ESAVIn+ohje+24.11.2014/ee3c262d-7d24-499d-8050-78c7b9a86a1a>. Luettu: 13.3.2016.

Euroopan parlamentti ja neuvosto 2015. Neljäs rahanpesudirektiivi 2015/849. Luettavissa:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849>. Luettu: 8.5.2016.

FATF 2003. FATF Recommendation 5: Customer due diligence and record-keeping. Luettavissa:

<http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/bestpractices/fatf/40recs-moneylaundering/fatf-rec05.pdf>. Luettu 7.5.2016.

FATF 2016. History of FATF. Luettavissa: <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/>.

Luettu 8.5.2016.

Finanssivalvonta 2011a. Finanssivalvonnan historia. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Organisaatio/Pages/Historia.aspx>. Luettu: 6.5.2016.

Finanssivalvonta 2011b. Finanssivalvonnan valvonta. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Pages/Default.aspx>. Luettu: 31.3.2016.

Finanssivalvonta 2015a. Finanssivalvonnan sääntely. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Pages/Default.aspx>. Luettu 31.3.2016.

Finanssivalvonta 2015b. Standardi 2.4 Asiakkaan tunteminen – rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Luettavissa

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/2.4.std6.pdf>.
Luettu 12.2.2016

Finanssivalvonta 2015c. Finanssivalvonnan valvottavat. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Valvottavat/Pages/Valvottavat.aspx>. Luettu: 31.3.2016.

Finanssivalvonta 2015d. Voimassa olevat säännökset. Luettavissa:
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Voimassa_olevat_saannokset/Pages/Default.aspx. Luettu 27.2.2016.

Finanssivalvonta 2016. Tietoa Finanssivalvonnasta. Luettavissa:
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Pages/Default.aspx>. Luettu: 31.3.2016.

Keskusrikospoliisi 2015. Ilmoitusvelvolliset. Luettavissa:
https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen/ilmoitusvelvolliset . Luettu 5.5.2016.

Keskusrikospoliisi 2016a. Rahanpesun selvittelykeskus. Luettavissa:
http://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus.
Luettu 1.3.2016.

Keskusrikospoliisi 2016b. Rahanpesuilmoituksen tekeminen. Luettavissa:
http://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen. Luettu 31.3.2016.

Ojanen T. 2010. EU-oikeuden perusteita. Edita Publishing Oy. Edita Prima Oy. Helsinki.

Poliisiammattikorkeakoulu 2015. Rahanpesusta ja terrorismin rahoituksesta ensimmäinen kansallinen riskiarvio. Luettavissa:
http://www.polamk.fi/polamk_tiedottaa/1/0/rahanpesun_ja_terrorismin_rahaituksesta_ensimmainen_kansallinen_riskiarvio_39316 . Luettu: 13.3.2016.

Poliisiammattikorkeakoulu 2015. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio 2015. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 117. Luettavissa:
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97954/Raportteja_117_verkko.pdf?sequence=1. Luettu: 25.2.2016.

Rahanpesun selvittelykeskus 2014. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2013. Luettavissa:
https://poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/25547_RAP_vuosikertomus_2013.pdf?cb238801e848d388. Luettu: 13.5.2016

Rahanpesun selvittelykeskus 2015. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2014. Luettavissa:

https://poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/28746_Rahanpesun_selvittelykeskuksen_vuosikertomus_2014.pdf?9bf98301e848d388.

Luettu: 13.5.2016

Rahanpesun selvittelykeskus 2016. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2015. Luettavissa:

https://poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/45334_Rahanpesun_selvittelykeskuksen_vuosikertomus_2015.pdf?6bcf7f01e848d388.

Luettu: 31.3.2016

Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalainen lakimiesyhdistys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Sahavirta, R. 2007. Rahanpesurikokset. Teoksessa R. Lahti & P. Koponen. Talousrikokset. 2007. Suomalainen lakimiesyhdistys. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Sisäministeriö 2016a. Rahanpesulain valmistelu. Luettavissa:

http://www.intermin.fi/fi/lainvalmistelu/muut_lainvalmisteluhankkeet/rahanpesun_ja_terrorismin_rahoinituksen_estaminen. Luettu: 5.5.2016.

Sisäministeriö 2016b. Rahanpesulain valmistelu. Luettavissa:

http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/rahanpesun_ja_terrorismin_rahoinituksen_estamiseen_liittyvaa_kansallista_lainsaadantoa_valmistellaan_64941. Luettu: 5.5.2016.

Valtioneuvosto 2013. U 14/2013 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen ja asetukseksi maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana. Luettavissa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/u_14+2013.pdf. Luettu: 5.5.2016.

Valtiovarainministeriö 2015. Rahanpesun estäminen rahoitusmarkkinoilla. Luettavissa:

<http://vm.fi/rahanpesun-estaminen-rahoitusmarkkinoilla>. Luettu 8.5.2016.

Valtiovarainministeriö 2015. Rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistus. Valtiovarainministeriön julkaisu 41/2015. Luettavissa:

<http://vm.fi/documents/10623/1788346/Rahanpesulains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n+kokonaisuudistus/49c7b64f-d0b0-4eed-8871-5f70469e7df7?version=1.0> Luettu 13.2.2016.

Liitteet

Liite 1. Viranomaistahojen saatekirje ja kyselylomake

Ville Peltoniemi
Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Hei,

olen Haaga-Heliassa Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelmassa opinnäytetyötä tekevä opiskelija. Opinnäytetyöni aiheena on rahanpesun estäminen. Tarkoitukseni on tehdä aiheeseen liittyen pienimuotoinen tutkimus, jossa tarkastellaan erityisesti rahanpesun estämiseen suunnattua koulutusta pankkisektorilla.

Kuten jo puhelimessa kerroinkin, tutkimus on tarkoitus toteuttaa lyhyen kysymyspatterin avulla. Toivon, että vastaatte muutamaan kysymykseen, jotka koskevat teidän järjestämääne koulutusta ilmoitusvelvollisille erityisesti pankkisektorilla sekä mahdollista koulutusta muille valvontaviranomaisille Rahanpesun estämisen aihealueella.

Aikataulun osalta toivoisin, että saisin vastauksenne 15.4.2016 mennessä.

Paljon kiitoksia jo etukäteen osallistumisesta.

Ystävällisin terveisin

Ville Peltoniemi
p. 050 5311550

Ville Peltoniemi

Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma / Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Vastaajan nimi	
Asema organisaatiossa	
Valvontaviranomaisen nimi	
Päiväys	

1. Järjestättekö rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta ilmoitusvelvollisille pankkisektorilla? Jos kyllä, millaista koulutusta?
2. Miten arvioitte onnistuneenne em. koulutuksen järjestäjänä arviointiasteikolla: kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, heikko?
3. Järjestättekö koulutusta muille valvontaviranomaisille? Jos kyllä, millaista koulutusta?
4. Miten arvioitte onnistuneenne em. koulutuksen järjestäjänä arviointiasteikolla: kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, heikko?
5. Teettekö koulutukseen liittyvää yhteistyötä muiden valvontaviranomaisten kanssa? Jos kyllä, millaista yhteistyötä?

Liite 2. Pankkien saatekirje ja kyselylomake

Ville Peltoniemi
Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Hei,

olen Haaga-Heliassa Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelmassa opinnäytetyötä tekevä opiskelija. Opinnäytetyöni aiheena on rahanpesun estäminen. Tarkoitukseni on tehdä aiheeseen liittyen pienimuotoinen tutkimus, jossa tarkastellaan erityisesti rahanpesun estämiseen liittyvää koulutusta pankkisektorilla.

Kuten puhelimessa jo kerroinkin, tutkimus on tarkoitus toteuttaa lyhyen kysymyspatterin avulla. Toivon, että vastaisitte muutamaa kysymykseen, jossa keskitytään juuri teidän pankkinne koulutusjärjestelyihin Rahanpesun estämisen aihealueella. Kysymykset on pyritty laatimaan niin, ettei pankkisalaisuutta loukata.

Aikataulun osalta toivoisin, että saisin vastauksenne 15.4.2016 mennessä.

Paljon kiitoksia jo etukäteen osallistumisesta opinnäytetyöhöni liittyvään tutkimukseen.

Ystävällisin terveisin

Ville Peltoniemi
p. 050 5311550

Ville Peltoniemi

Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma / Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Vastaajan nimi	
Asema yrityksessä	
Pankki/konttori	
Päiväys	

1. Oletteko saaneet koulusta valvontaviranomaisilta rahanpesun estämiseen liittyen? Jos kyllä, keiltä valvontaviranomaisilta?
2. Miten arvioitte valvontaviranomaisten järjestämää koulutusta arviointiasteikolla: kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, heikko, emme ole saaneet koulutusta (ruksi ruutuun)

	kiitettävä	hyvä	tyydyttävä	heikko	emme ole saaneet
FIVA					
KRP, Rahanpesun selvittelykeskus					
muu, mikä					

3. Olisitteko kaivanneet lisäkoulutusta jostakin rahanpesun estämiseen liittyvästä aiheesta?
4. Onko pankilla oma henkilökunnalle suunnattu koulutusohjelma rahanpesun estämisestä?
5. Onko koulutus säännöllistä? Jos kyllä, miten usein?
6. Miten koulutus on järjestetty?
7. Mihin henkilöstöryhmiin koulutus kohdennetaan?
8. Miten arvioitte itse järjestämääne koulutusta arviointiasteikolla: kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, heikko?
9. Teettekö yhteistyötä koulutuksen järjestämiseksi muiden alan toimijoiden kanssa? Jos kyllä, millaista?
10. Kehitystoiveita valvontaviranomaisille koulutukseen liittyen?